

МЕТОДОЛОГІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

© 2017 ПРОХОРОВА В. В., ДАВИДОВА О. Ю.

УДК 167.7:658.33

Прохорова В. В., Давидова О. Ю. Методологія процесу формування інноваційного управління розвитком підприємств

Метою статті є формування методології процесу інноваційного управління розвитком підприємств у сучасних умовах. Проведено дослідження формування сутності методології, проаналізовано етапи розвитку методів і засобів наукового пізнання. Визначено основні засади формування методології інноваційного управління розвитком підприємств, а саме: методи, види, принципи, компоненти, систематизовану сукупність. Розглянуто та визначено зв'язок емпіричних і теоретичних методів наукового пізнання. Визначено, що збільшення обсягу і масштабів наукових поглядів, а також поглиблення наукового пізнання у розкритті законів і закономірностей функціонування реального природного і соціального світу призводять до того, що стає очевидним прагнення учених проаналізувати прийоми та способи, за допомогою яких здобуваються та формуються сучасні інноваційні знання та погляди в системі управління підприємствами.

Ключові слова: методологія, філософія економіки, інновації, управління, розвиток, підприємства; інноваційне управління розвитком підприємств.

Рис.: 2. Бібл.: 11.

Прохорова Вікторія Володимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки та організації діяльності суб'єктів господарювання, Українська інженерно-педагогічна академія (вул. Університетська, 16, Харків, 61003, Україна)

E-mail: vkprohkorova@gmail.com

Давидова Оксана Юрївна – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри готельного і ресторанного бізнесу, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клоцьківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: davydova_oks@ukr.net

УДК 167.7:658.33

UDC 167.7:658.33

Прохорова В. В., Давидова О. Ю. Методология процесса формирования инновационного управления развитием предприятий

Целью статьи является формирование методологии процесса инновационного управления развитием предприятий в современных условиях. Проведено исследование формирования сущности методологии, проанализированы этапы развития методов и средств научного познания. Определены основные составляющие формирования методологии инновационного управления развитием предприятий, а именно: методы, виды, принципы, компоненты, систематизированная совокупность. Рассмотрены и определены связи эмпирических и теоретических методов научного познания. Определено, что увеличение объема и масштабов научных взглядов, а также углубление научного познания в раскрытии законов и закономерностей функционирования реального природного и социального мира приводят к тому, что становится очевидным стремление учёных анализировать приемы и способы, с помощью которых приобретаются и формируются современные инновационные знания и взгляды в системе управления предприятиями.

Ключевые слова: методология, философия экономики, инновации, управление, развитие, предприятия, инновационное управление развитием предприятий.

Рис.: 2. Библ.: 11.

Прохорова Виктория Владимировна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой экономики и организации деятельности субъектов хозяйствования, Украинская инженерно-педагогическая академия (ул. Университетская, 16, Харьков, 61003, Украина)

E-mail: vkprohkorova@gmail.com

Давидова Оксана Юрьевна – кандидат технических наук, доцент, доцент кафедры гостиничного и ресторанного бизнеса, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: davydova_oks@ukr.net

Prokhorova V. V., Davydova O. Yu.

The Methodology of the Process of Formation of Innovation Management of Enterprises' Development

The article is aimed at forming the methodology of process of innovation management of enterprises' development in modern conditions. A study on formation of the essence of methodology was carried out, the stages of development of methods and means of scientific cognition were analyzed. The basic components of formation of methodology of innovation management of enterprises have been defined, i.e.: methods, types, principles, components, systematized aggregate. The relations of empirical and theoretical methods of scientific cognition were considered and defined. It has been determined that the increase of the volume and scope of scientific views, as well as the deepening of scientific knowledge in the disclosure of laws and regularities of functioning of real natural and social world, lead to the objective fact that is the desire of scientists to analyze methods and means by which modern innovative knowledge and views in the enterprise management system can be acquired and formed.

Keywords: methodology, philosophy of economy, innovations, management, development, enterprises, innovation management of enterprise development.

Fig.: 2. Bibl.: 11.

Prokhorova Viktoriia V. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Economics and Business Entities, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy (16 Universytetska Str., Kharkiv, 61003, Ukraine)

E-mail: vkprohkorova@gmail.com

Davydova Oksana Yu. – PhD (Engineering), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Hotel and Restaurant Business, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivka Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: davydova_oks@ukr.net

У сучасних умовах господарювання розробка та впровадження інноваційного управління розвитком вітчизняних підприємств є актуальною проблемою, тому що інтенсивний світовий розвиток вимагає постійного удосконалення функціонування підприємств із метою завоювання нових ринків, підвищення конкурентоспроможності, збільшення прибутку та задоволення попиту споживачів. Інноваційне управління розвитком підприємств має сприйматися керівниками як дієвий засіб реагування на виклики ринку в умовах динамічних змін ринкового середовища. Як елемент системи управління, інноваційне управління розвитком підприємств дозволяє підвищити рівень конкурентоспроможності шляхом виявлення проблем і визначення напрямків їх розв'язання, використовуючи потенціальні умови та ресурси. Інноваційне управління розвитком підприємств повинно враховувати фактори впливу зовнішнього оточення й розробляти та впроваджувати сценарії розвитку, які, за потреби, корегуються та адаптуються до змін, що відбуваються в економіці та суспільстві. Від того, наскільки правильно впроваджується система інноваційного управління (визначені та структуровані стратегічні завдання, впроваджені послідовні заплановані заходи), залежить успіх розвитку підприємств.

Дослідженню цієї проблематики присвячено наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: Р. Акоффа, П. Анохіна, В. Афанасьєва, Л. Барталанфі, І. Блауберга, О. Богданова, В. Волкової, Ю. Ворони, Д. Гвішіані, Р. Джонсона, Д. Діксона, С. Никанорова, В. Садовського, Р. Саймона, Ф. Темникова, В. Тюхтіна, А. Уємова, Ю. Черняк, Ю. Урманцева, Е. Юдіна і багато інших.

Проте, незважаючи на вагомий внесок багатьох науковців, проблема вимагає свого подальшого більш глибокого дослідження, з огляду на те, що формування системи інноваційного управління розвитком підприємств вимагає нових, адаптивних методологічних наукових напрацювань у цьому напрямку.

Мета статті є формування методології процесу інноваційного управління розвитком підприємств у сучасних умовах.

Інтенсивний розвиток суспільства вимагає постійного удосконалення існуючої системи, поглядів, розрахунків, рішень, технологій та ін. В сучасному світі провідні позиції займають ті суб'єкти, які вчасно розробляють і впроваджують інноваційні заходи. Але якими б не були сучасні погляди, вони мають свою ґрунтовну основу, яка формувалась століттями. Збільшення обсягу та масштабів наукових поглядів, а також поглиблення наукового пізнання у розкритті законів і закономірностей функціонування реального природного та соціального світу призводить до того, що стає очевидним прагнення учених проаналізувати прийоми та способи, за допомогою яких здобуваються та формуються знання та погляди.

На початку античної культури монополія на дослідження проблем пізнання взагалі і наукового пізнання, зокрема, належала філософії. Навіть на межі

XVI–XVII ст., коли сформувалося експериментальне природознавство, дослідженням різних проблем методології пізнання займалися в основному філософи. Проте найбільший вклад у той період був зроблений тими з них, які одночасно з філософією займалися й іншими спеціальними галузями наукового знання (Галілей, Декарт, Ньютон, Лейбніц та ін.) [10].

Починаючи з другої половини XIX ст., особливо наприкінці його, відбувається різка диференціація, тобто відділення від філософії різноманітних наукових дисциплін, що досліджують ті чи інші аспекти процесу наукового пізнання. Поряд із традиційними філософськими методами у цей час виникають і починають активно розвиватися методи математичної логіки, а потім і методи ймовірнісної логіки. У зв'язку із науковою революцією у природознавстві на цьому етапі помітно зростає інтерес до історії і філософії науки. Трохи пізніше формуються і такі самостійні сфери наукового пізнання, як психологія і соціологія науки, а вже у наші дні виникає абсолютно нова галузь – наука про науку, або наукознавство. Всі згадані наукові дисципліни досліджують різні аспекти і відношення наукового знання, застосовуючи свої особливі методи та понятійний апарат.

Традиційно вважалося, що наука розвивається прогресивно та кумулятивно – наукове знання з часом накопичується (не втрачаючи попередніх досягнень), вдосконалюється і зростає. Вчені сьогодні знають про світ все, що знали про нього вчені попередніх епох, і на додаток до цього знають те, що було невідомо більш раннім поколінням. Таке переконання настільки міцно ввійшло в суспільну свідомість, що сумнів у ньому здається неможливим [8].

Однак, незважаючи на очевидну переконливість аналогічних думок, у філософії науки середини XX ст. з'явилися концепції, що по-іншому тлумачать (або навіть заперечують) прогрес у розвитку наукового знання.

Усі відомі критерії досконалості деяких теорій викликають у вчених відчуття неповноти, неуніверсальності та недосконалості.

В останні десятиліття досягнуто значних результатів у сфері наукової логіки, яка займається дослідженням проблем побудови та структури готового наукового знання.

Проблеми методу та методології наукового дослідження приваблювали увагу соціальних мислителів, учених і філософів ще у стародавні часи, починаючи з античної епохи. Проте ґрунтовний аналіз методів і засобів наукового пізнання став активно здійснюватися лише в останнє півстоліття [10].

Формування сутності методології як ідеологічної платформи розв'язання наукової проблеми наведено на рис. 1.

Отже, основою формування будь-якої методології є філософське підґрунтя.

Філософія економіки з теоретико-методологічних позицій допомагає розкрити закони, що управляють:

- ★ розвитком виробництва;

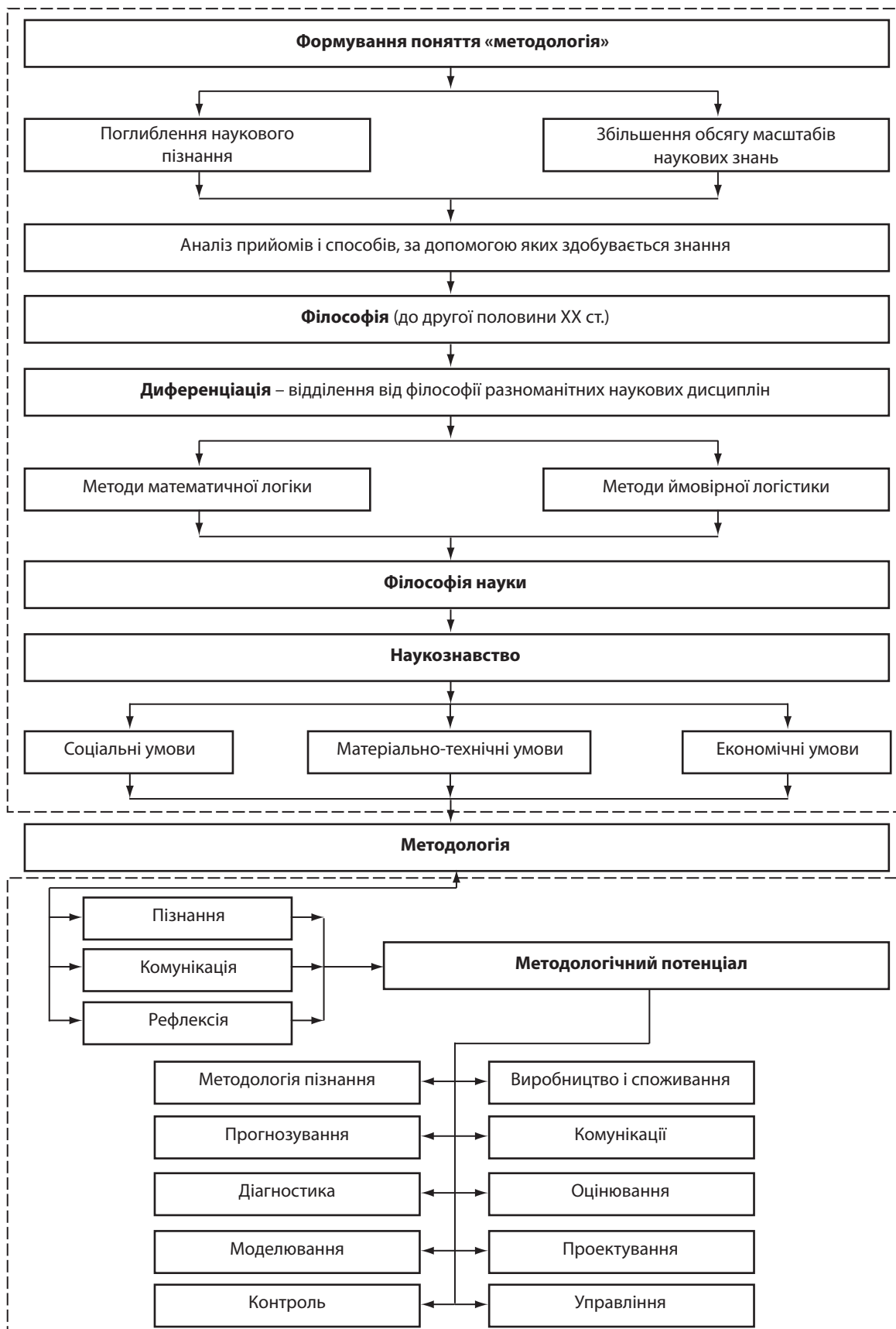

Рис. 1. Формування сутності методології як ідеологічної платформи розв'язання наукової проблеми

- ✦ розподілом;
- ✦ обміном і споживанням тощо.

Саме філософія економіки формує раціональність і ефективність, а тому являється методологічною основою всієї системи економічних наук. Взаємодія, з *однієї сторони* – філософської теорії з економічною, а з *іншої* – філософських дисциплін із економічними науками визначає розвиток економічної науки в цілому, а філософське узагальнення сучасних економічних процесів відноситься до філософії економіки [2; 5; 9].

Айсно, що кожна сфера чи галузь економіки характеризується своєрідними умовами протікання економічних процесів і потребує творчого підходу до їх розкриття, а узагальнення і висновки конкретних наук, зроблені у процесі аналізу, можуть мати певні відмінності чи особливості, що узагальнюються філософією економіки. В результаті застосування філософських категорій, принципів, методів, підходів, законів, закономірностей, тенденцій до феноменів економічного життя в контексті взаємодії загального й особливого викристалізовується народження нової дисципліни філософії економіки. Саме філософія економіки повинна збагнути й осмислити перехід від менш складних до вищих форм суспільного життя та економічної діяльності. Оскільки основним змістом сучасної епохи являється перехід людства від індустріальної до постіндустріальної стадії цивілізаційного прогресу, що пов'язано з корінними змінами виробничих сил і виробничих відносин, то необхідно розробляти та впроваджувати методологію процесу формування інноваційного управління розвитком підприємств, сутність якої полягатиме у впровадженні в систему управління прогресивних, адаптивних механізмів, що підвищать рівень конкурентоспроможності (рис. 2).

Наукові знання являють собою складну систему, що розвивається, в якій у міру еволюції виникають все нові форми організації. Вони можуть впливати на раніше сформовані форми та рівні знання і трансформувати їх.

Отже, методологія формування інноваційного управління розвитком повинна включати компоненти методології, а саме:

- ✦ загальні (філософське вчення про методи пізнання і перетворення дійсності);
- ✦ загальнонаукові (складається з прийомів, операцій, методів, які вже описані наукою і застосовуються до всіх галузей наук);
- ✦ міждисциплінарні (сукупність ряду синтетичних, інтегративних способів, що застосовуються на стиках науки, у тому числі і групи наук, що функціонують у межах на основі вивчення певної форми руху матерії);
- ✦ специфічні (сукупність способів і принципів пізнання, дослідницьких прийомів і процедур, що застосовуються в тій чи іншій сфері окремої науки).

Обов'язково необхідно враховувати при розробці методології формування інноваційного управління розвитком види методології:

- ✦ філософський (відбиває вищий рівень методологічного аналізу наукового мислення у відображенні світу);
- ✦ загальнонауковий (складається з прийомів, операцій, методів, які вже описані наукою і застосовуються до всіх галузей наук);
- ✦ частковий (діють і дістають наукове пояснення власні методи конкретних наук).

Необхідно також враховувати принципи методології під час формування інноваційного управління розвитком:

- ✦ відносності (полягає у пошуку обмежень, порівнянні результатів, визначенні умов їх застосування, дозволяє формулювати критерії відбору або оцінок);
- ✦ об'єктивності (полягає у використанні фактичних даних, побудові гіпотез, оцінці результатів досліджень);
- ✦ науковості (полягає у необхідності опису, пояснення та передбачуваності подій та явищ);
- ✦ практичності (практика є критерієм істини, це реальність будь-якої дослідницької діяльності й один з найважливіших принципів);
- ✦ цілісності (існує тільки у рамках певної цілісності, яку потрібно визначити, знайти межі того чи іншого явища безумовно, цілісність завжди відносна, її неможливо абсолютизувати, але не можна її ігнорувати);
- ✦ розвитку (вимагає, щоб усі явища розглядалися у динаміці з урахуванням різноманітності зв'язків і системності; дає можливість наукового пояснення розвитку складних систем, зокрема, соціально-економічних процесів).

Якість організації і проведення дослідження методології процесу формування інноваційного управління розвитком підприємств, перш за все, залежить від методів наукового дослідження, які повинні бути адекватні суті досліджуваних явищ і відповідати як загальній меті розвитку науки, так і конкретним завданням цього дослідження.

У цьому процесі постійно виникають нові прийоми та способи емпіричного та теоретичного дослідження, змінюється стратегія наукового пошуку. Проте у філософії науки «теоретичне» й «емпіричне» залишаються основними категоріями, за допомогою яких класифікують не тільки різноманіття форм наукового знання, але і методів науково-дослідної діяльності [1; 3; 4; 11].

Виділивши емпіричне та теоретичне пізнання як два особливих типи дослідницької діяльності методології процесу формування інноваційного управління розвитком підприємств, можна сказати, що їхній предмет різний, тобто теорія і емпіричне дослідження мають справу з різними «зрізами» однієї й тієї ж дійсності. Емпіричне дослідження вивчає явища та їхні кореляції; у цих кореляціях, у відношеннях між явищами воно може вловити прояв закону. Але в «чистому» вигляді, на рівні сутності, явище дається тільки в результаті теоретичного дослідження.

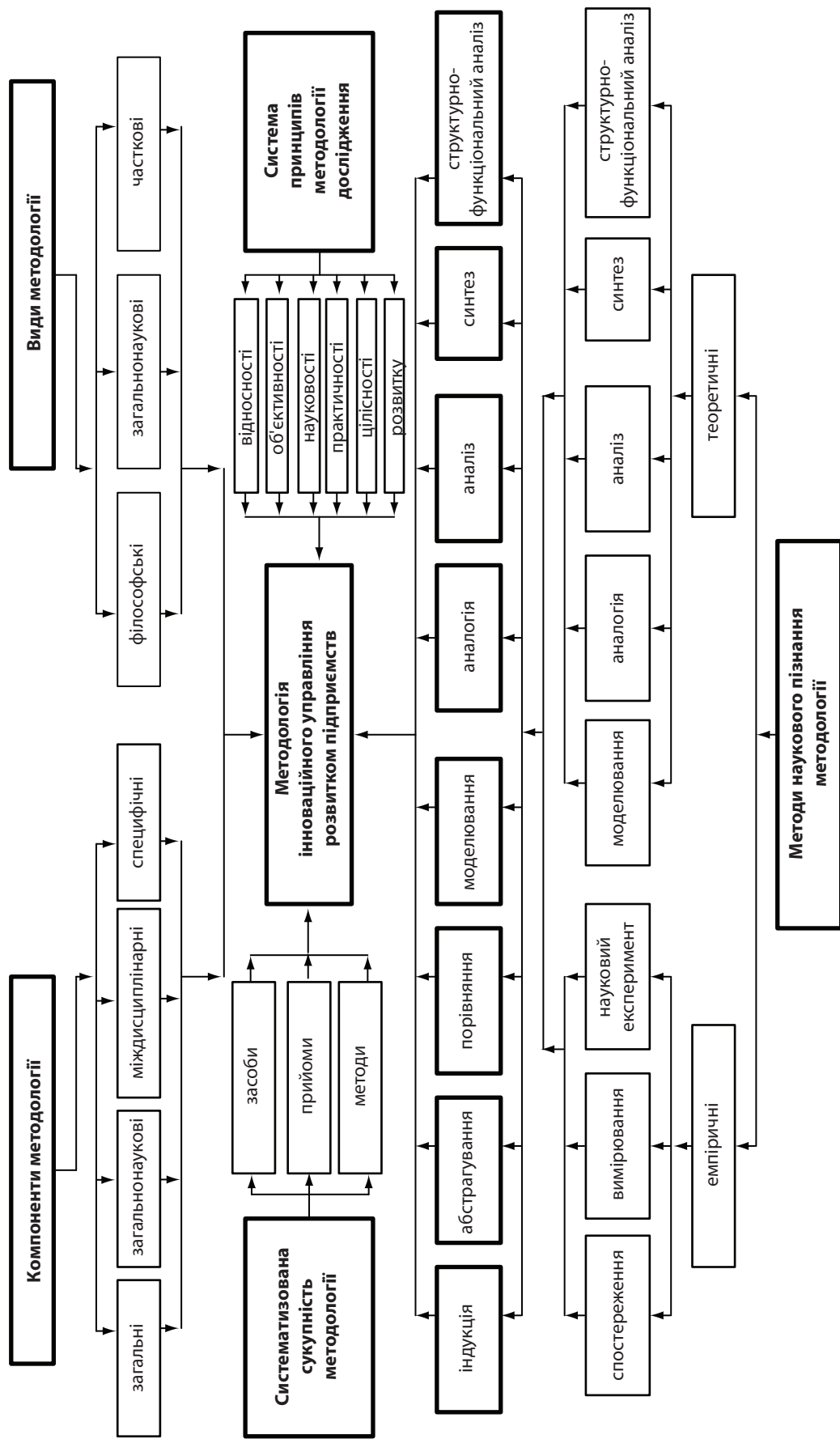

Рис. 2. Методологія процесу формування інноваційного управління розвитком підприємств

Варто підкреслити, що збільшення кількості спостережень, вимірювань і експериментів само собою не робить емпіричну залежність безсумнівним фактом, тому що, наприклад, індукція завжди має справу з незакінченим, неповним дослідом. Скільки б ми не проводили спостережень і експериментів і скільки б не узагальнювали їхні дані, просте індуктивне узагальнення дослідних результатів не веде до теоретичного знання. Теорія не будується шляхом індуктивного узагальнення досвіду. Ця обставина у всій її глибині була усвідомлена в науці порівняно пізно, коли вона досягла досить високих ступенів теоретизації [6].

Отже, емпіричний і теоретичний рівні пізнання відрізняються за предметом, засобами та методами дослідження. Однак виділення і самостійний розгляд кожного з них являє собою абстракцію. В реальності ці види пізнання, як зазначалося раніше, завжди взаємодіють. Інакше кажучи, в реальній науковій практиці емпіричний і теоретичний рівні дослідження взаємозалежні, межа між ними досить умовна та рухлива.

Емпіричне дослідження, виявляючи за допомогою спостережень, вимірювань і експериментів нові дані, стимулює теоретичне пізнання (яке їх узагальнює і пояснює), ставить перед ним нові, більш складні завдання.

З іншого боку, теоретичне пізнання, розвиваючи та конкретизуючи на базі емпірії новий власний зміст, відкриває нові, ширші обрії для емпіричного пізнання, орієнтує і направляє його в пошуках нових фактів, сприяє вдосконаленню його методів і засобів і подій.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження обґрунтовано формування сутності методології, проаналізовано етапи розвитку методів і засобів наукового пізнання. Визначено основні засади формування методології інноваційного управління розвитком підприємств, а саме: методи; види; принципи; компоненти; систематизовану сукупність. Розглянуто та визначено зв'язок емпіричних і теоретичних методів наукового пізнання. Визначено, що для збільшення обсягу та масштабів наукових поглядів, а також поглиблення наукового пізнання у розкритті законів і закономірностей функціонування реального природного і соціального світу призводить до того, що стає очевидним прагнення учених проаналізувати прийоми та способи, за допомогою яких здобуваються та формуються сучасні інноваційні знання та погляди в системі управління підприємствами. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Ансофф И.** Новая корпоративная стратегия. СПб.: Питер, 1999. 416 с.
2. **Базилевич В. Д., Ільїн В. В.** Метафізика економіки. Київ: Знання, 2007. 718 с.
3. **Блауг М.** Экономическая мысль в ретроспективе. М.: Мысль, 2005. 253 с.
4. **Булгаков С.** Розмисли. Творча спадщина у контексті XXI століття. Київ: Знання, 2006. 903 с.
5. **Глушко Т. П.** Філософія економіки: структурно-методологічний аналіз: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Київ, 2006. 182 с.
6. **Самсин А. И.** Основы философии экономики: учеб. пособие для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 271 с.
7. **Туган-Барановський М. І.** Основи політичної економії. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 628 с.
8. **Ратніков В. С.** Основи філософії науки і філософії техніки: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2012. 291 с.
9. Філософія економіки: учеб. пособие для высш. учеб. заведений/отв. ред. С. В. Сияков. Киев: Альтерпрес, 2002. 384 с.
10. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
11. URL: <https://studfiles.net/>

REFERENCES

- Ansoff, I. *Novaya korporativnaya strategiya* [A new corporate strategy]. St. Petersburg: Piter, 1999.
- Bazylevych, V. D., and Ilin, V. V. *Metafizyka ekonomiky* [Metaphysics of the economy]. Kyiv: Znannia, 2007.
- Blaug, M. *Ekonomicheskaya mysl v retrospektive* [Economic thought in retrospect]. Moscow: Mysl, 2005.
- Bulhakov, S. *Rozmysly. Tvorcha spadshchyna u konteksti XXI stolittia* [Reflections. Creative heritage in the context of the XXI century]. Kyiv: Znannia, 2006.
- Filosofia ekonomiki* [Philosophy of Economics]. Kyiv: Alterpres, 2002.
- Hlushko, T. P. "Filosofia ekonomiky: strukturno-metodologichnyi analiz" [Philosophy of Economics: structural and methodological analysis]: *dys. ... kand. filoz. nauk: 09.00.03*, 2006.
- Ratnikov, V. S. *Osnovy filosofii nauky i filosofii tekhniki* [Fundamentals of Philosophy of Science and Technology Philosophy]. Vinnytsia: VNTU, 2012.
- Samsin, A. I. *Osnovy filosofii ekonomiki* [Fundamentals of economic philosophy]. Moscow: YUNITI-DANA, 2003.
- Tuhan-Baranovskyi, M. I. *Osnovy politychnoi ekonomii* [Fundamentals of Political Economy]. Lviv: VTs LNU im. I. Franka, 2003.
- Vikipediia – vilna entsyklopediia. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
- <https://studfiles.net/>